

Úkol popsat souhrnně hudební složku lidové písně moravské, tak jak ji reprodukuje Sušilova sbírka, není ovšem úkol snadný. Bude třeba zřít se podrobností a individuálních znaků jednotlivých melodií a omezit se jen na takové slohové znaky Sušilových nápěvů, které se na nich uplatňují především jako znaky obecné. Zvláště dobře vynikne svéráz moravských melodií a jejich slohu tenkrát, uvědomíme-li si zároveň, co vyznačuje ve stejném případě píseň českou, jaké jsou mezi písňovým typem českým a moravským rozdíly a v čem jsou oba stejné anebo alespoň podobné.

V té souvislosti si zjistíme především poměr srovnávacího materiálu, jak jej k tomu účelu poskytují prameny, pocházející přibližně z téže doby. Sušilova sbírka Moravských národních písní z roku 1860 obsahuje celkem 1889 vytištěných nápěvů. Toto číslo hodné úcty zvyšuje na 2091 nápěvů ještě počet 202 nápěvových odkazů, které nahrazují notaci nápěvů známých z jiných míst Sušilovy sbírky. K nim uveřejňuje František Sušil, jak bylo již řečeno na jiném místě, asi 2256 textů (z nich je asi 235 textů bez nápěvů vůbec). V roce 1863, tedy tři léta po sbírce Sušilově, vyšel v Praze k svazku nápěvů, vydanému v roce 1862, textový díl sbírky Prostonárodních českých písní a říkadel, jímž uzavřel své sběratelské dílo, věnované české lidové písni v Čechách, Karel Jaromír Erben. Ve svých dvou svazcích uveřejnil K. J. Erben celkem 811 nápěvů a 2583 písňových textů (vedle 53 her). České lidové písni v Čechách a na Moravě se dostalo tedy téměř ve stejném roce dvou velikých sbírek, jež nejen vznikaly ve stejné době, nýbrž odpovídají si navzájem také velikostí uveřejněného písňového materiálu a skýtají tak téměř ideální podmínky pro srovnání písní v obou zemích českého jazyka. Avšak přes tuto vnější shodu mají obě sbírky hudební obsah velmi nestejný, a jak uvidíme později, také velmi různorodý.

Zatím nejpodobnějšími se zdají obě nápěvové kultury, česká a moravská, ve formálních schemech, jež ve svých písních vytvořily. Jde tu o složku vázanou úzce k textu písní, a proto vykazuje alespoň rozsah formy obdobné základní strofické schema, a rozsah hudební formy odpovídá u obou písňových typů přesně rozsahu strofy. Tak se vyvinula zde i tam forma zvící asi osmi- až čtyřadvacetitaktového rozsahu, která se opakuje ke každé strofě. Počtem sloh je pak určen i nápěvový rozsah celé písně. Avšak ve vnitřním uspořádání obsahu této formy se objevují už rozdíly, které vedou posléze k dokonalé rozluce obou nápěvových typů. Česká lidová píseň dospěla po této stránce ke klasické písňové formě, spočívající na pravidelném řadě dvou-, tří- anebo čtyřtaktí. Formální části, které z nich staví, ukončuje zpravidla v předvětí i závětí autentickými anebo plagálními závěry a takto vzniklé fráze anebo periody, totožné slohově se stavebními částmi umělé hudby, zejména hudby nástrojové, spojuje buď do dvoudílného anebo třídílného formálního schematu A-B anebo A-B-A či A-B-C, jehož důležitým znakem je kontrastní díl u formy A-B-A anebo kontrastní odlišení dílů u ostatních forem. I v této věci lze spatřovat významnou obdobu české lidové písňové melodiky s melodikou hudby umělé. Moravská lidová píseň, jak ji zachycuje sbírka Sušilova, nemá těchto znaků zdaleka v té míře a pravidelnosti. I ona buduje sice místy svou formu na dvoutaktí, ale v tom případě je fráze, členěná zřídka kadencemi, mnohem častěji vytvořena opakováním základního dvoutaktí, netvoří-li přímo nečleněný chod, a písňové schema s kontrastním dílem je spíše vzácné než pravidlem.

Daleko pronikavěji se rozlišují obě písňové skupiny užitými stupnicemi. Ovládá-li českou píseň téměř výlučně tonorod tvrdý — stupnic jiných je v české písňové melodice jen asi 8 až 9% — je pro moravskou píseň Sušilovu mnohem charakterističtější naprostá volnost ve výběru tonin. Nejméně dvě třetiny nápěvů zužitkovávají s měkkým tonorodem stupnice církevní, z nichž je v Sušilově sbírce zvláště významně zastoupena stupnice mixolydická. Bohatý obraz stupnic zpestřuje nadto ještě hojné a velmi volné užití modulací, jejichž postup je neobyčejně živý a spojuje často v těsném sledu i toniny nejvzdálenější. V české lidové písni je proti tomu modulace naprosto vzácná, a moduluje-li nápěv, omezuje se jeho modulační postup jen na toniny horní a spodní dominanty, z nichž se ihned vrací do toniny původní.

Podobně závažné rozdíly vykazuje pak také melodika obou typů. Česká píseň se v ní opírá